Tips om medisinsk litteratur, andre bøker, filmer og elektroniske medier som bør anmeldes, sendes *tidsskriftet@legeforeningen.no*

Hvem har rettigheter til gener?

Morten Walløe Tvedt
Norsk genressursrett
Rettslige betingelser for innovasjon innenfor bio- og genteknologi. 380 s. Oslo: Cappelen akademisk, 2010. Pris NOK 498
ISBN 978-82-02-30585-7

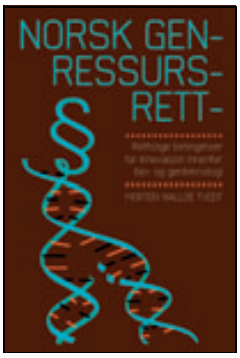

Denne utgivelsen er en samlet fremstilling av norsk genressursrett, med søkelys på jus og rettsregler som har betydning for gener, genetiske ressurser, bioteknologi og genteknologi i Norge. Målgruppen er et stort publikum, både jurister og andre som arbeider med genetisk og biologisk materiale i Norge, alt fra fiskeoppdrett til husdyravl. Forfatteren, jurist og seniorforsker på Fridtjof Nansens Institutt, tar ikke opp spørsmål knyttet til menneskelig genetisk materiale, men genetisk materiale fra alle andre typer organismer. Innholdet er basert på forskningsprosjekter som forfatteren har deltatt i de siste ti årene.

Boken er inndelt i 13 kapitler, med en rekke underkapitler, som omhandler bl.a. gener og DNA som basis for verdiskapning, hvilke lover, konvensjoner og traktater, nasjonalt og internasjonalt, som regulerer norske genressurser, rettslig regulering av genetisk materiale som innføres til Norge, patentrett og internasjonal rettsutvikling. Siste kapittel består av referanser og et stikkordregister. I tillegg er det rikelig med fotnoter i hvert kapittel. Boken er ikke innbundet, men har ryddig layout og et didaktisk språk.

Feltet er stort og uoversiktlig, men forfatteren gjør her et godt forsøk på å skaffe en oversikt over rettskildebildet, både nasjonalt og internasjonalt. Norge har spilt en viktig rolle innenfor genressursretten, bl.a. i etableringen av et system som skal bidra til en åpen utveksling av plantegenetisk materiale. Et mye omtalt initiativ er de nylig opprettede frølagrene på Svalbard.

Det skjer i dag en rivende utvikling på alle områder hvor man benytter genetisk materiale. Dette er utfordrende for lovgivningen nasjonalt og globalt. Internasjonal genressursrett har delvis vokst frem fra kunnskapsendringer og endringer i teknologi. Både internasjonale forpliktelser og nasjonale rettsregler er delvis blitt til med utgangspunkt i plantesektoren. Det gjelder også deler av domspraksis innen patentretten. Forfatteren påpeker Norges unike sjanse, som en nasjon med høyt kunnskapsnivå og tilgang på kapital, til å skape et kunnskapssamfunn basert på bio- og genteknologi. Fornuftig rettslig regulering av genetiske ressurser er et viktig virkemiddel. Det er behov for å diskutere hvilke rammebetingelser de enkelte sektorene som bruker genetisk materiale, har bruk for. I lovendringene som har skjedd de siste årene, har man ikke vært nok opptatt av å utrede hvilke rettslige betingelser som skal til for å fremme bioteknologisk forskning og utvikling i Norge.

Har dette noen betydning for medisinsk forskning? Når det gjelder kommersialisering av humant biologisk materiale, dvs. også humane gener, setter helseforskningsloven (2008) klare grenser, § 8: «Kommersiell utnyttelse av forskningsdeltakere, humant biologisk materiale og helseopplysninger som sådan er forbudt.» Men når det gjelder bearbeidede organer og vev, vil man kunne oppnå patent, såfremt grunnvilkårene i patentloven er oppfylt. Men det er ikke bare humane gener som er av betydning for medisinsk forskning. I Verdens helseorganisasjon ble spørsmål om en standardavtale for utveksling av patogener behandlet i 2010, dvs. utveksling av sykdomsfremkallende organismer til bruk i medisinsk forskning og utvikling. Syntetisk biologi er en kraftig effektivisering av genteknologien. Det er nå mulig å syntetisere lange DNA-tråder, og i mai 2010 klarte gruppen til Craig Venter å overføre et komplett syntetisk arvestoff til en beslektet bakteriecelle og erstattet cellens eget DNA (1). Hans gruppe har allerede søkt om flere patenter, noe som er kontroversielt idet det kan hindre andre i å bruke de samme teknikkene. Syntetisk biologi kan gi muligheten til bl.a. å modifisere celler til å produsere nye medikamenter. Genressursretten er under stadig utvikling, og det er et gjennomgående behov for å tilpasse genressursretten til aktuelle sektorbehov, som innen helse, hvor genetisk materiale kan brukes til å fremskaffe nye vaksiner og medikamenter.

Dette er ingen bok som kan leses i et strekk, til det er den for tung. Men som oppslagsbok har forfatteren langt på vei lyktes med å gjøre en bok for hovedsakelig jurister til interessant lesning for en ikke-jurist med translasjonsforskning og biobankvirksomhet som arbeidsfelt. Tema er svært aktuelt i en tid hvor politikere og sykehusledere har innovasjon høyt oppe på dagsorden.

Wenche Reed
Stab forskning, innovasjon og utdanning
Oslo universitetssykehus

Litteratur

1. Gibson DG, Glass JI, Lartigue C et al. Creation of a bacterial cell controlled by a chemically synthesized genome. Science 2010; 329: 52–6.

Fortsatt god, men ujevn oppdatering om akuttmedisin

Torben Callesen, Kristian Antonsen, red.
Den akutte patient
2. utg. 392 s, tab, ill. København: Munksgaard Danmark, 2010. Pris DKK 548
ISBN 978-87-628-0777-8

De fleste bøker om akuttmedisin er på engelsk, noe som ikke representerer en stor utfordring for de fleste, men kombinasjonen av fremmedspråk og andre behandlingstradisjoner enn det vi er vant til, kan være et problem. En annen utfordring er at man tradisjonelt presenterer diagnosene først, i stedet for å ta utgangspunkt i de symptomene og tegnene som den enkelte akuttpasient frembyr. Det er derfor gledelig at våre danske kolleger nå har oppdatert sin fem år gamle lærebok i akuttmedisin, som, da den ble utgitt, representerte en forholdsvis ny tilnærming til temaet.

45 forfattere har bidratt i de samme 25 kapitlene som sist, pluss at det er et nytt kapittel om den akutte pasienten i allmennpraksis. Omfanget har økt med 45 sider, og prisen har økt med 42 %. Oppbyggingen er logisk, med en generell innføring i ABC-